

12. Nucci L. Challenging Conventional Wisdom about Morality: The Domain Approach to Values Education // L. Nucci. Moral Development and Character Education. – Berkley, CA : McCutchan, 1989. – 458 p.
13. Personal and Social Responsibility. Curriculum Review – Available at : <http://www.cde.ca.gov/character/personal.html>.
14. Power F. Lawrence Kohlberg's Approach to Moral Education / F. Power, A. Higgins, L. Kohlberg. – Columbia University Press, New York, 1989. – 368 p.
15. Raths L. E. Values and Teaching / L. E. Raths, M. Harmin, S. B. Simon. – Columbus, OH : Charles E. Merrill, 1966. – 199 p.
16. Solomon D. Creating Caring School and Classroom Communities for All Students / D. Solomon, E. Schaps, M. Watson, V. Battistich // R. Villa, J. Thousand, W. Stainback, S. Stainback. From Restructuring for Caring Effective Education: An Administrative Guide to Creating Heterogeneous Schools. – Baltimore, MD : Paul H. Brookes Publishing Co, 1992. – P. 36–54.
17. The Peace and Nonviolence Curriculum. – Available at : <http://www.cde.ca.gov/character/peace.html>.
18. The Second Step Youth Violence Prevention. – Available at : <http://www.cde.ca.gov/character/second.html>.
19. Wisconsin Citizen Initiative Task Force. Final Report to State Superintendent John Benson. – Medison, WI : State Department of Public Institution, 1996. – 6 p.
20. Wise Skill. Curriculum Review. – Available at : <http://www.cde.ca.gov/character/wise.html>.
21. Wynne E.A. Reclaiming Our Schools: A Handbook on Teaching Character, Academics and Discipline / E. A. Wynne, R. Ryan. – New York : Merrill, 1993. – 425 p.

УДК 37.015.3:159.954.2

**ПРИРОДОВІДПОВІДНИЙ МЕТОД ВИКЛАДАННЯ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ**

Беляєва Е. Ф., ст. викладач(Харків)

Зубкова Л. М., ст. викладач(Харків)

Стаття обґрунтовує важливість застосування в навчальному процесі методики, яка базується на природних для людини принципах засвоєння інформації. В її основі лежить принцип природовідповідності, що сприяє цілісному розвитку людини й активізації її потенційних можливостей. Метою даної методики є змотивувати навчальний мислеобраз як мікроструктуру знання з навчального предмета, навчити мислити образами, створити системне асоціативне мислення, яке дозволить у короткий час засвоїти великі обсяги інформації і закласти її у довготривалі пам'яті.

Ключові слова: природовідповідна (біоадекватна) методика, цілісне мислення, мислеобраз.

ПРИРОДОСООБРАЗНЫЙ МЕТОД ПРЕПОДАВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕЖЕНИЯ ЛИЧНОСТИ

Беляева Э. Ф., Зубкова Л. Н.

Статья обосновывает важность применения в учебном процессе методике, которая базируется на естественных для человека принципах усвоения информации. В ее основе лежит принцип природосообразности, способствующий целостному развитию человека и активизации его потенциальных возможностей. Целью данной методике является смотивировать учебный мыслеобраз как микроструктуру знания по учебному предмету, научить мыслить образами, создать системное ассоциативное мышление, которое позволит в короткое время усвоить большие объемы информации и заложить ее в долговременную память.

Ключевые слова: *природосообразная (биоадекватная) методика, целостное мышление, мыслеобраз.*

NATURE-ORIENTED TEACHING METHOD AS A TOOL FOR HEALTH PROTECTION OF PERSONALITY

Beliaieva E. F., Zubkova L. N.

The article deals with the issue of using all of the capabilities of the human body as a living open energy-information system, capable of self-organization in the educational process. This requires the use of such health saving methods in the pedagogical process that focus on the holistic development of human thinking, motivate and activate all potential of the personality. The article substantiates the importance of applying the bioadequate methodology, developed by the Doctor of Psychological Sciences N. V. Maslova, which is based on natural human principles of assimilation of information. It is based on the alteration of action and relaxation periods, which creates the best mode for brain working. It follows the principle of natural law, contributing to holistic human development and enhances its potential. The aim of this methodology is to motivate the training image as the microstructure of knowledge of the subject, to learn to think with images, to create a system of associative thinking, which allows in short time to master large amounts of information and put it into long-term memory. As a result, the subject studied by this way is included in accordance with the natural information system of the human body – system of the higher nervous activity. In practice, this manifests itself in getting great results: reduced training costs, "ease" and consistency of the assimilation of information. Bioadequate method of teaching is a set of coordinated actions the aim of which is the motivation and activation of integral dynamic thought-images for any academic discipline and skills of instrumental work with them. It uses a systemic organization of physiological, intellectual, mental functions of students. Conscious, systematic application of associative images in all disciplines creates a system of associative — that is, nature-conformable thinking. Bioadequate technique pays attention to education of thinking and consciousness of man and allows to acquire adequate knowledge of

the mechanism of human thinking and practical ability to work in a system of healthy thinking.

Key words: *nature-oriented (bioadequate) technique, holistic thinking, thought-image.*

Метод навчання — категорія об'єктивно історична. Зі зміною цілей, завдань, змісту загальної і професійної освіти змінювалися і методи педагогічного впливу. У той же час педагогічний метод — категорія глибоко суб'єктивна, що пояснює і сприяє співіснуванню в межах однієї історичної епохи різних педагогічних концепцій, шкіл, напрямків.

З історії викладання навчальних дисциплін можна зробити висновок, що виникнення будь-якого методу зумовлюють основні тенденції суспільного розвитку, соціокультурна ситуація країн.

Наприкінці ХХ століття в методичній науці вперше була поставлена проблема використання в педагогічному процесі всіх можливостей людського організму як живої, відкритої, здатної до самоорганізації енергоінформаційної системи. Актуальність цієї проблеми зумовлена реаліями сучасної дійсності. Під впливом загальної кризи нашої цивілізації очевидні глибокі зміни в усвідомленні людством себе і навколишнього світу. У зв'язку з цим спостерігається і переоцінка освітніх традицій і методик.

Представники педагогічної науки вважають, що основну увагу слід приділяти «вихованню мислення і свідомості» людини. Для цього необхідно використання в педагогічному процесі таких здоров'язбережних методів, які орієнтовані на розвиток цілісного мислення людини, сприяють мотивації й активізації всіх потенційних можливостей особистості. Саме це визначило пошук концепцій нової освіти, заснованої на синтезі біосферної, антропосферної і культуротворчої основ життя. Творчий пошук діячів науки, культури та освіти, обумовлений потребою гармонізації ціннісних, духовних і практичних відношень людей між собою та навколишнім світом, увінчався створенням системи ноосферної освіти (під керівництвом доктора психологічних наук Наталії Володимирівни Маслової). Ця система базується на новітніх досягненнях учених різних спеціальностей: філософів, психологів, фізіологів, фізиків, нейрофізіологів, лінгвістів, економістів, педагогів. Концепція цієї системи має чітко скоординовані частини: наукові, гносеологічні і світоглядні основи, методологію, практику. У ній органічно поєднані духовні та матеріальні основи, логіка і образ, дух і розум.

Основою системи ноосферної освіти є біоадекватна (природовідповідна) методика викладання навчальних дисциплін, що належить до числа холистичних методів викладання, де поєднуються активізуючі і сугестопедичні напрямки педагогіки. Біоадекватна методика органічно поєднала в собі багато підходів до викладання, що існували раніше. Однак ця методика орієнтована на розвиток цілісного мислення людини, на формування вміння мислити образами, тобто натуральним природним способом.

Уявлення про образне мислення в сучасній психології досить чітке: воно входить у всі види людської діяльності. У реальному процесі мислення одночасно присутня і «образна», і «понятійна» логіка. Мислеобраз, яким оперує мислення, за своєю природою гнучкий, рухливий, відображає фрагменти буття [1]. На відміну від словесно–дискурсивного мислення, де словесні знання є основним змістом, в образному мисленні слова використовуються як засіб вираження, інтерпретації вже виконаних перетворень образів. Поняття та образи, якими оперує мислення, складають дві сторони єдиного процесу.

При біоадекватному викладанні учень не отримує наочний посібник у готовому вигляді, а сам створює його в своїй уяві, відображаючи потім побачену мислеформу на папері і розташовуючи на ній отриману від педагога навчальну інформацію в суворій алгоритмічній послідовності. Біоадекватна методика являє собою сукупність скоординованих дій, метою яких є мотивація та активізація цілісних динамічних мислеформ з якої–небудь навчальної дисципліни і навичок інструментальної роботи з ними. При цьому використовується системна організація фізіологічних, інтелектуальних, психічних функцій учнів [5].

Можна багато років вивчати який–небудь предмет, але не вміти застосовувати отриману інформацію, оскільки розрізнені знання правил і уривчастих відомостей багатьом не під силу поєднати в цілісне знання. У біоадекватній методиці поставлена мета: змотивувати навчальний мислеобраз як мікроструктуру знання з навчального предмету, закласти його в довгострокову пам'ять учня. Необхідно також навчити учня користуватися новим мислеобразами, тобто зробити його творчою рухомою мікроструктурою мислення, залучити його до динамічного потоку раніше здобутих мислеобразів, що перебувають у безперервному русі [1].

Мета викладацької діяльності — навчити учнів методиці мислення мислеобразами і створення цільної особистісно орієнтованої системи мислеобразів з конкретної навчальної дисципліни. Біоадекватна методика об'єктивно, суб'єктивно, фізіологічно і психологічно працює на формування методу мислення мислеобразами. Усвідомлене систематичне застосування асоціативних образів у всіх навчальних дисциплінах створює системне асоціативне — тобто природовідповідне — мислення.

Найважливіше завдання природовідповідної методики — мотивувати цілісне мислення у людини, оскільки правильний (відповідний до природи) метод мислення дає учню інструмент для вирішення не тільки навчальних, а й життєвих завдань. Біоадекватна методика дозволяє опанувати адекватним знанням механізму мислення людини і практичним умінням працювати в системі природовідповідного здоров'язбережнього мислення, а також у короткий час засвоїти великі обсяги інформації за допомогою звільнення від стресів, негативних впливів і залучення до освітнього процесу всіх каналів сприйняття і центрів задоволення людського організму. Будучи релаксаційно–активною методикою, вона базується на природних для людини принципах засвоєння інформації. Згідно з операціональною

концепцією інтелекту Ж. Піаже, природне сприйняття будь-якої інформації проходить у чотири обов'язкових етапи. На першому етапі — сенсорно-моторному — презентується образ досліджуваного явища, який апелює до чуттєвого переживання інформації. Далі йде представлення інформації за допомогою здійснення особистісного вибору і встановлення асоціативного зв'язку між запропонованим образом і досліджуваним явищем, що відповідає другому — символічному — етапу сприйняття інформації, на якому формується навчальний мислеобраз. На третьому етапі — логічному — відбувається закріплення цього мислеобразу в логічних структурах; на четвертому, лінгвістичному — креативне використання мислеобразу в мовнорозумовій діяльності, що реалізується в мовотворенні особистості. Етапи сприйняття і переробки інформації за Ж. Піаже є основою в біоадекватному викладанні, однак вони доповнені з урахуванням нового обґрунтування роботи головного мозку і нейроендокринної системи в процесі навчання [3]. Завершують процес еволюціонування енергоінформації в «системі Людина» п'ятий етап — моторно-кінестетичний (М. В. Ульянова, Н. В. Антоненко) і шостий етап — архівування інформації (Н. В. Маслова).

Це і є адекватний природі людини і природі роботи самої інформації, природний шлях освітнього процесу — через чуттєве образне сприйняття до символічного алгоритмічного «згортання» чуттєво-логічної інформації та її дискурсивно-логічного осмислення, до акомодатії у свідомості через слово-образ єдиного інформаційного функціонального блоку — мислеобразу за конкретною темою як голографічної одиниці мислення, до її закріплення в дії. Від одного біоадекватного заняття до іншого змотивовані навчальні мислеформи як мікроструктури знання з конкретного предмета закладаються в довгострокову пам'ять студента [5]. У результаті предмет, досліджуваний біоадекватним способом як інформаційна система, входить у відповідність із природною інформаційною системою людського організму — системою вищої нервової діяльності. На практиці це проявляється в отриманні високих результатів: скороченні навчальних витрат, «легкості» і системності засвоєння інформації, оскільки досліджувані явища автоматично «шикуються» і створюють єдину систему, займають у ній самою природою відведене для них місце. Таким чином, учні навчаються методиці мислення мислеобразами, створюють особистісно-орієнтовану систему мислеобразів за кожною навчальною дисципліною.

Біоадекватна методика викладання являє собою сукупність скоординованих дій, метою яких є мотивація і активізація цілісних динамічних мислеформ з якої-небудь навчальної дисципліни і навичок інструментальної роботи з ними. При цьому використовується системна організація фізіологічних, інтелектуальних, психічних функцій учнів. Етапи біоадекватної методики відповідають етапам сприйняття інформації. У біоадекватному занятті присутні всі робочі етапи, прийняті традиційної педагогікою і добре відомі: 1) придбання знань, 2) формування вміння використовувати знання, 3) закріплення досвіду використання знань. Однак ці педагогічні етапи проходять у певному режимі, який є природним для

функціонування нервово-гуморальної системи людини. Перший етап (придбання знання) проходить у стані релаксації. Під час цього етапу відбуваються мотивація і формування мислеобразу навчального матеріалу зі структурованою інформацією. Другий етап (формування вміння використовувати знання) проходить у стані активності. Під час цього етапу відбувається «виведення» образу інформації на рівень словесного опису, візуального графічного образу в малюнку; відбувається формування візуального, моторного, слухового, логічного зв'язку між абстрактною інформацією і особистим образом. Третій етап — закріплення досвіду використання знань. Під час цього етапу відбувається «відрив» навчального способу від підручника, пошук власних прикладів з подальшими (перевірочними) повтореннями і коректуванням прикладів. Домашнє завдання є продовженням третього етапу — пропонується створити, підібрати, придумати свій власний образ і розташувати на ньому отриману на уроці інформацію.

Цей режим забезпечується використанням динамічного «пейсмейкерного» механізму в мозку (перемикання ритмів головного мозку). Подання навчальної інформації протягом 10 хвилин в режимі альфа-хвиль (мозок працює на 9—14 Гц, електричний потенціал 50 мкВ) і тета-хвиль (мозок працює на 5—8 Гц, електричний потенціал 50—100 мкВ, що відповідає релаксаційному стану). Це найкращий режим для роботи гіпокампа [2, 4]. Включення блоків довготривалої пам'яті забезпечується через 10 хвилин після надходження інформації в клітину. За цей час відбувається перебудова біологічних властивостей нервової клітини.

Біоадекватний метод викладання передбачає використання біоадекватних підручників, у яких навчальний матеріал організований у систему яскравих опорних образів, наповнених вичерпною структурованою інформацією на основі особистого досвіду учня. Усі образи в біоадекватних підручниках побудовані в пропорціях золотих чисел. Вони гармонізують око, мозок і душу, несуть ефект оздоровлення всього організму людини.

Критерієм ефективності методики є міцність знань, позитивний чуттєво-емоційний ефект, збереження психофізіологічного здоров'я, соціальний час.

Список використаних джерел

1. Антоненко Н. В. Педагогіка ноосферного розвитку. — М., 2007. — 220 с.
2. Ануашвили А. Н. Основы психологии. — М., 2001. — 135 с.
3. Давыдовская Н. А. Психологические и медицинские основы здоровьесберегающего и природосообразного метода преподавания. — Москва ; Алматы, 2005. — 219 с.
4. Лебедев А. Скорость поиска сигналов в поле зрения человека и в его кратковременной памяти // Психофизиологические закономерности восприятия и памяти. — М. : Институт психологии РАН, 1985.

УДК 37.091.21 – 056.45 «18»

НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАНН ДІТЕЙ У ХІХ СТОРІЧЧІ У ЗАКЛАДІ «НОВОГО ТИПУ»

Боченко О.В.

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

У статті розглядаються особливості педагогічного процесу у навчально–виховному закладі для обдарованих дітей, який працював за програмою університету у ХІХ сторіччі. Цей заклад мав назву ліцею, був розташований у Царському Селі. Саме у цьому ліцеї навчався О.Пушкін.

Ключові слова: гуманізм, демократизм, природо відповідність, самосвідомість.

ОБУЧЕНИЕ И ВОСПИТАНИЕ В ХІХ СТОЛЕТИИ В УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ «НОВОГО ТИПА»

Боченко О.В.

В статье рассматриваются особенности педагогического процесса в учебно–воспитательном заведении для талантливых детей, который работал по программе университете в ХІХ столетии. Это заведение находилось в Царском Селе и называлось лицеем. Именно в этом лицее учился А.Пушкін.

Ключевые слова: гуманізм, демократизм, природосообразность, самосознание.

The issue of education and training of gifted children is relevant in Ukraine nowadays. It seems that this problem occurred before the pedagogy only recently. If we carefully peer into the past, we will find a solution to this issue, and at other times and in other countries. One such teaching and educational institutions in the XIX century was the Lyceum, located in Tsarskoye Selo. The names of his pupils world–famous Pushkin, Leo, Kiichelbecker, Danzas, Korf and many others. Therefore, the aim of the article is to study the teaching process in the establishment of conditions, which contributed to the development of talented and extraordinary people. Lyceum in Tsarskoye Selo was opened as a training and educational institution of a new type of school for gifted children. This establishment is preparing for the civil service is widely educated people who have defended human rights and spread the world like the present heritage of humanity. The Lyceum of the charter were the following requirements: restaurant – closed type, training course was divided into two, each in 3 years, training program was equal to a university course, vacation once a year, on June 1, a meeting with the parents – the holidays, the first issue had a period since 1811 to 1817 years (at this time of Alexander Pushkin and others studied at the Lyceum). In the ranks of the Lyceum in the first year it was decided, after the exams, 38 boys of 10–13 years. Within 6 years of lyceum students studied mathematics, natural science, philosophy, law, economics, literature, art, German, French, Latin, Russian, logic, history, geography, religion, drawing, painting, military business; engaged in dancing, gymnastics, horseback riding, fencing, swimming and others. The task of